

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕር
ሳልሳይ ምዕራፍ
ቀዳሞት ኣድራጋ ጠያይቲ

2

ደራሲ - ኣልኣሚን መሓመድ ስዒድ

እድሪስ፣ ብዛዕባ ኩነታትን ምዕባለታትን ሃገር እናሓሰበ፣ በቲ ኻልእ ድማ ካብ ስእነትን ሕጽረትን ዘድሕኖ ስራሕ ክደሊ ብምጽዓር ላዕልን ታሕትን እናበለ፣ ዝተፈላለዩ ሽግራት እናተኸማመሩዎ ክመጹ ጀመሩ። ይኹንምበር ኣብ ዕዳጋ ከብቲ፣ ናይ ድለላ፣ ምሕራድ ኣባጊዕን ኣጣልን ዝኣመሰሉ ስራሕ እንዳ ኣካየዱ ብዝረኸቡ እቶት ዕጉብ እኳ እንተነበረ፣ ካብ ወጋሕታ ክሳብ ጸሓይ ትዓርብ ኣብ ዕዳጋ ከብቲ ይውዕል ነበረ።

እድሪስ ብተወሳኺ፣ ብመሰረት ባህልን ልምድን ተቐማጦ ምብራቓዊ ቆላታት ኤርትራ፣ ነቲ ዓሰርተ-ክልተ ዓመት ዝኣኸለ መንሱር ወዱ ከኸንሸብ፣ መጻኢ ዕድሉን ዕድል ስድርኡን፣ ብፍላይ ዕድል መንሱር፣ ኣዝዮም ዘሻቕልዎን ዘተሓሳስብዎን ብምንባሮም ርጉእ መንፈስ ኣይነበሮን። ኣብ ከም'ዚ ዓይነት ዘሻቕሉ ሓሳባት እናጠሓለ ከሎ፣ ብኣጋጣሚ ምስ ማሕጽብ ኣልጃዓሊ ተራኽቡ፣-“ደሓን ድኻ፣ ኣብ ኣዝዩ ኩቱር ሓሳባት ጢሒልካ ዘለኻ ትመስል? ስድራ ኸ ደሓን ድዮም?” ክብል ሓተቶ።

እድሪስ ሻቆሎት ዓርኩ ማሕጁብ አልጃዓሊ አብ ግምት ብምእታው፡-“ደሓን ከም’ቲ ገሊአም ገጠምቲ ዝብልዎ፣ ጸሓይ ከም ልማዳ ብምብራቕ’ያ ትቕልቀል።” ክብል መለሰ። ማሕጁብ አልጃዓሊ ብወገኑ፡-“ሎሚ ኣብነታትን ኣዘራርባታትን ገጠምቲ ተዘውትር ኣለኻ። ገለ ካብ ትፈትዎ ግጥምታት ቋንቋ ትግረ ዘይተስማዓኒ።

እድሪስ ፍሽኽታ ብዝመልአ፡-“ኩሉ ነገር ዋላ ግጥሚ ግዜን ወቕትን ኣለዎ። እዚ ድማ ከምቲ ብሩኻት ደቂ ጀዓልዪን (1) ዝብሉዎ፣ ምስ ዝብረሃካ’ዩ ግጥሚ ተዘውትር።” ኢሉ ምስ ዋዛ መለሰ።

ማሕጁብ አልጃዓሊ፣ ዝሰምዖ ስለ ዝመሰጦ ንእድሪስ ከተባብዕ ብምድላይ፡-“እንታይ ከም ዝረኽበካ፣ ብፍላይ ኣብ’ዚ ማይ ዝሃርማሉ ወቕቲ፣ ክፈልጥ ደልዩ?” ሕቶ ኣቕረበሉ።

እድሪስ ካብ፣ ሕቶታት ማሕጁብ አልጃዓሊ ክገላገል ከም ዘይኮነ ብምስትብሃል፡-“ከም’ቲ ዝበልኩኻ ደሓን እኳ እንተለኹ፣ ምናልባት ድልዩትን ርድዮትን ጎይታ ረቢ ስለ ዘይተርፍ ክንቅበሎ ስለ ዘሎና፣ ብስድራይ ቅሱን ኣይኮንኩን ዘለኹ ብፍላይ ሎሚ መዓልቲ። ብዝያዳ ዘሻቕለኒ ጉዳይ እንተሎ፣ መንሱር ወደይ ዓሰርተ-ሰለስተ ዓመቱ ይረገጽ ስለ ዘሎ፣ ከም’ቲ ባህልና ዝሓቶ ከኸንሸቦ ኣሎኒ።” ክብል ብምስትምሳል ከምልስ ፈተነ።

ማሕጁብ አልጃዓሊ ብወገኑ፡-“ብዛዕባ ምኽንሻብን ዘይምኽንሻብን መንሱር ክትሓስብ ሓድሽ ነገር ብዘይምጂኑ እንታይ ዘነውር ኣሎ ኸ? ከነኸንሸቦ ዘይንኸእል ኣይኮናን።” ብዕቱብ ገጽ መለሰ።

እድሪስ፡-“ነውሪ ወይ ዒብ ኣይኮነን፣ ንመንሱር ከነኸንሸብ ጉቡእ’ዩ፣ እዚ ድማ ዝነበረን ዘሎን’ዩ።

አስዒቡ’ውን፡-“እንተኾነ፣ ናይ ምኽንሻብ ወጻኢታት ልዑል ስለ ዝኾነ፣ ቁሩብ ከይተጸገምኩ ኣይተረፍኩን።” ክብል ብህድኣት መለሰ።

ማሕጁብ አልጃዓሊ፣ እቲ ዝሰምዖ ደስ ስለ ዘየበሎ፣ ብፍላይ ንወጻኢታት ብዝምልከት፡- “ከምኡ ክትብል ኣይግባእን። ካብ ነዊሕ ግዜ፣ ሓደ ኣካል ከም ዝኾና ረስዕካዮ ድኻ? ወይ ነፍሰ-ወከፍና ንሓዉ ክሕግዝ የብሉን በሃሊ ዲኻ? ካብ ከም’ዚ ኣሉታዊ ስንብራት ዝገድፍ ኣዘራርባን ኣተሓሳስባን ክትርሕቕ ይግባኣ። ወጻኢታት ምኽንሻብ መንሱር ክተዓጹ ዘይትኸእል እንተኾንካ፣ ኣነ ካብ ሚእቲ ክሳብ ሽሕ ከወፊ ይኸእል’ዩ፣ ምስ ረሃወካ ድማ ትመልሰለይ።” ክብል ብምረት ተዛረበ።

እድሪስ ተቐቢሉ፡-“ቁሩብ ዝቐጠብኩዎ ገንዘብ ከይውሕደኒ እንተ ዘይኮይነ ካልእ ኣይኮነን፣ ማሕጁብ ሓወይ ኣይትሻቐል።” ብስክፍታ መለሰ።

ማሕጅብ አልጃዓሊ፣ ነቲ ኣርእስቲ ክዓጹ ብምድላይ፡-“ገንዘብ ቆጥብካን ኣይቆጠብካን ዝምልከተኒ ጉዳይ ኣይኮነን። እቲ ዘገድሰኒ፣ ንምኽንሻቢ መንሱር ዝውዕል ዓቕመይ ብዘፍቕዶ ከወፍየ። ዝተርፈካ ገንዘብ እንተሎ መዓደጊ ሓደሽቲ ክዳውንቲ ንመንሱርን ካልኣት ስድራ ክጠቕመካ እዩ።” በለ።

እድሪስ፣ በቲ ዝሰምዖ ብምሑጻስ፡-“ከም’ቲ ዝበልካኒ ነንሕድሕድና እንመላላእ ሰባት’ና። እዚ ሓቂ ድማ ዝኾነ ዝኸሕዶ ኣይኮንኩን።” ክብል፣ ብፍሽኽታ መለሰ።

ክልቲኦም ኣዕሩኽ፣ ካዕካዕ ብምባል ሰሓቕ፣ ማሕጅብ አልጃዓሊ ተቐዳድሙ፡-“ኣገባብ ስርዓት ምኽንሻብ ኣብ ኤርትራን ሱዳንን ብፍላይ፣ ኣብ መንጎ ቀቢላታት ትግረን ጀዓልዩን ተመሳሳልነት ከም ዘለዎም ዝሰሓት ኣይኮነን። ዝያዳ ክፈልጥ ስለ ዝደለኹ ብዛዕባ’ዚ ብፍላይ፣ ብዛዕባ ኣገባብ ምኽንሻብ፣ ኣብ ኤርትራ እስከ ኣዕልለኒ።” ኢሉ ስርዓት ብዝመልኦ ኣገባብ ሓተት።

እድሪስ፣ ብነብስ ምትእምማን፡-“ስርዓተ ምኽንሻብ፣ ኣብ ብዙሓት ቀብላታት ኤርትራ፣ ኣብ ምዕራባዊ ቆላታት ይኹን ኣብ ምብራቓዊ ተመሳሳልነት ኣለዎ፣ እቲ ሓደ ካብ’ቲ ካልእ ክትፈልዩ ዘይከኣል’ዩ። ቆልዓ ርእሱ ኩሉ ግዜ ሉጹይ እንተ ኾይኑ ተኸንሽቡ ማለት’ዩ፣ ግሰት (1) እንተለዎ ወይ እንተ ተሓደግሉ ግን፣ ገና ኣይተኸንሸበን ማለት’ዩ። ብልማድ ድማ፣ ቆልዓ ኣብ ቀቢላታት ትግረ፣ ካብ ዓሰርተ ክሳዕ ዓሰርተ ሰለስተ ዓመት ምስ በጽሖ ዝኸንሹብ።” በለ።

ማሕጅብ አልጃዓሊ ልምድታትን ባህልን ህዝብታት ዘስተማቕር ስለ ዝኾነ፣ በቲ ዝሰምዖ ብምምሳጥ፡-“ኣብ ዓድና፣ ኣብ ሱዳን፣ ቆልዓ ነግ-ፈረግ ከይብል ብምባል፣ ኣብ ቅድሚ ሕጽይቱ ወይ፣ ናይ መጻኢ በዓልቲ-ቤቱ ክኸንሹብ ኣለዎ። ኣባኹም ከ ከመይ’ዩ?” ዝብል ሕቶ ኣልዓለ።

እድሪስ ብወገኑ፡-“ከም ልሙድ ቆልዓ፣ ኣብ ቅድሚ ሕጽይቱ ወይ ናይ መጻኢ በዓልቲ-ቤቱ’ዩ ዝኸንሹብ። ቆልዓ መስርሕ ምኽንሻብ እናተኻየደ ከሎ፣ ንኸይፈርሕ ወይ ኣብ ቅድሚ ኣዕሩኽቱ ከም ፈራሕ ከይቐጸር፣ እታ ሕጽይቱ፣ ኣብ ቅድምኡ ደው ክትብል ባህልን ልምድን ብዙሓት ቀብላታት ትግረ ይእዝዙ’ዮም። ቅድሚ መዓልቲ መስርሕ ምኽንሻብ ምቕራቡ፣ መቐርብ ኣዝማድን’ቲ ቆልዓ፣ ዕለትን ወርሕን መስርሕ ምኽንሻብ መዓስ ከም ዝተወሰን ብወግዒ ይንገሮምን ዕድመ ይግበረሎም። መስርሕ ምኽንሻብ ከም ልሙድ፣ ኣብ ግዜ ክራማት ምብራቓዊ ቆላ ኤርትራ፣ ማለት ኣብ ወርሒ ማዕሹራን (1) ድሕርኡን ዘሎ ወርሓት እውን ይካየድ’ዩ።” በለ።

ማሕጁብ አልጃዓሊ ብግደኡ ነቲ ዝተላዕለ ኣርእስቲ ብዝያዳ ንምንጻር፡-“ኣብ መዓልቲ ውራይ መስርሕ ምኽንሻብ ንደቂ-አንስትዮ ዝውሰን ስራሕ ኣሎ ድዩ?” ዝብል ኣገዳሲ ኾይኑ ዝተሰመዖ ሕቶ ኣቕረበ።

እድሪስ፡-“ወለዲ ወይ ዝምልከቶም ኣዝማድ ወይ መቐርብ ምስ ተረዳደኡ፣ መዓልቲ ምኽንሻብ መዓስ ከም ዝኾነ፣ ንኣዝማድን መቐርብን፣ ኻልኣት’ውን ብቐረባ ይምልከቶም ዝበሃሉ ብወግዒ ይሕብሩን ይነግሩን። ኣደ’ቲ ቆልዓ ካብ’ቲ ግዜ’ቲ ኣትሕዛ፣ ቦታ’ቲ መስርሕ ምኽንሻብ ዝካየዱሉ ተዳሉ፣ ንመዓልቲ ውራይ ዝውዕል እኽለ፣ ቡንን ሹኮርን፣ ዘንጀብልን ጨውን፣ ጠስምን መዓርን፣ ከምኡ’ውን ጨና መናን፣ በኹርን ዕጣንን ትሽምትን ተዳሉን። እንተ’ቲ ኣቦ፣ ኣብ መዓልቲ መስርሕ ምኽንሻብ ምስ ገለ ኣሕዋቱ ኾይኑ ንመላእ ኣካላት’ቲ ዝኽንሹብ ወዱ ይሓጽብን የጽርን፣ ንቐርሲ ካብ ኣኽለ ቡልቱግ ዝተሰርሐት፣ ብጠስምን ብራሕን ቐንበይ ዝበለት ዓባይ ገዓት የዳሉ፣ ንኣጋይሹን ነቲ ቆልዓን ድማ ብኽብሪ የቐርብ። እቲ ዝና ዘለዎ፣ ኹሉ ዘኽብሮ፣ ንቆልዑ ዓዲ ብወግዒ ዝኽንሹብን ዝምርቕን ሸኽ ናይ’ታ ዓዲ ምስ መጻ፣ ዝግባእ መግቢ ምስ ተቐረበሉን ምስ በልዐን፣ ኣእዳዉ ምስ ተሓጽቦ፣ ናብ’ቲ ዝኽንሹብ ቆልዓ ብምቕራብ ዱዓ (2) ገይሩ፣ መስርሕ ምኽንሻብ ብበልሕ መላጸ ይፍጽም።” ክብል ላዛ ብዘለዎ ኣገባብ ኣቕረበ።

ማሕጁብ አልጃዓሊ፡-“ብሓቂ ከም’ዚ ዝሰማዕኩዎ፣ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ መስርሕ ምኽንሻብ ደቂ-ተባዕትዮ፣ ካብ’ቲ ኣብ ዓድና ዝካየድ ዝፍለ ኮይኑ ኣይረኽብኩዎን።” በለ።

እድሪስ፡ ብምትብባዕ ማሕጁብ አልጃዓሊ ብዙሕ ምስ ተመሰጠ፣ ምስ በዓልቲ-ቤቱ ብዛዕባ ምኽንሻብ ወዱ መንሱር ኣቐድሙ ከም ዝተዛረበን ከም ዝተሰማመዐን፣ ከምኡ’ውን ከም ዝወሰነ፣ ንማሕጁብ አልጃዓሊ ዓርኩ ብወግዒ ሓበሮ። ነቶም ዝተረፉ ኣዝማዱን መቐርቡን ኣዕሩኽቱን ብሕጂ ክሕብሮም ከም ዝኾነ ደጊሙ ኣረጋገጸሉ። መዓልቲ መስርሕ ምኽንሻብ ምስ ኣኽለ፣ ኩሎም ማሕጁብ አልጃዓሊ ዝመረሐም ኣዝማድን ኣዕሩኽትን፣ ምስተን ማሕጁብ አልጃዓሊ ዝለገሰን፣ ንመዓልቲ ሓጎስ ዝውዕላ ክልተ ኣባጊዕ፣ ናብ ገዛ እድሪስ ክውሕዙ ጀመሩ። ሸኽ’ታ ዓዲ ምስ ተጸንበሮም፣ ወግዒ መስርሕ ምኽንሻብ፣ ብመሰረት ባህልን ልምድን እድሪስ መሓመድ ሳልሕ ተጀመረ።

መስርሕ ምኽንሻብ መንሱር ብወግዒ ምስ ተበሰረ፣ ብልዑል ድምጺ ዕልልታ ደቀ-አንስትዮን ጣቕዕት ኣቦታትን፣ እቲ ከባቢ ተናወጸ። መንሱር ብወገኑ ነቕ ከይበለ፣ ኣብ ቅድሚ ናይ መጻኢት በዓልቲ-ቤቱ ንቐንዛ መስርሕ ምኽንሻብ ብትብዓት ተሰከምን በድሆን። ብቐጽበት ድማ፣ ካብ ዝተፈላለዩ ኣዝማድን ኣዕሩኽትን ዝተፈላለዩ ህያባትን ሸልማትን ብታሕጓስ ተቐበለ። በዚ ድማ፣ እቲ ንኹሉ ዘሓጎስ መስርሕ ምኽንሻብ

መንሱር እድሪስ መሐመድ ሳልሕ ከም'ቲ ብወግዒ ዝተኸፍተ፣ ኣማሲኡ ብወግዒ፣ ብምርቓን ዱዓን ዓበይቲ ተዛዘመ።

ኣብ ሳልስቲ፣ ማለት ኣብ ሳልሳይ መዓልቲ፣ ቁስሊ መንሱር ኣብ ምሕዋይ ምስ ተቐራረበ፣ መንሱር ናብ መቐርቡን ኣዝማዱን ብምብጻሕ፣ ናታቶም ዱዓን ምርቓን፣ ዝተፈላለዩ ስልማታት፣ ብፍላይ ካብ እምኒ ሶሚት (1) ዝተጸርበት ግርምቲ ስልማት ከም ህያብ፣ ካብ ኣብኡ እድሪስን ካልኣትን ተቐበለ። በዚ ኣገባብ'ዚ ድማ መስርሕ ምኽንሻብ መንሱር ተዛዘመ። ክልቲኦም ኣዕሩኽ እድሪስን ማሕጃብ ኣልጃዓልን፣ ነንሕድሕዶም ምሉእ ጥዕና ንኸረኽቡ ትምኒቶም እናገለጹ ነናብ ቦትኦም ተመልሱ።